

Henryk Stawniak

Symposium Sekcji Kanonistów Polskich

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 32/1-2, 314-319

1989

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

nym za uczestnictwo, a prelegentom za zaznajomienie z różnymi problemami odnoszącymi się do KB. Wyraził jednocześnie nadzieję, że z tego sympozjum wychodzimy ubogaceni, a jeśli ktoś stanie się rzeczywistym członkiem KB wspomni to sympozjum.

ks. Henryk Stawniak SDB

2. SYMPOZJUM SEKCJI KANONISTÓW POLSKICH

Dziesięciolecie Pontyfikatu Jana Pawła II oraz piąta rocznica promulgowania i wejścia w życie nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego były głównymi motywami zorganizowania sympozjum przez Sekcję Kanonistów Polskich przy Komisji Episkopatu Polski do Spraw Nauki Katolickiej, której przewodniczy obecnie ks. prof. dr hab. Tadeusz Pawluc. Kanoniści polscy pragnęli uczcić obchodzone rocznice sesją naukową, poświęconą ustawodawstwu Jana Pawła II. Sympozjum odbyło się w dniu 6. 06. 1988 roku w gmachu Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie.

Obrady otworzył ks. prof. Pawluc, kierując słowa powitania do wszystkich przybyłych członków Sekcji Kanonistów oraz gości. Z należytą atencją powitał Przewodniczący Jego Magnificencją ks. Rektora ATK prof. dr hab. Helmuta Jurosa, gospodarza uczelni, która użyczyła miejsca na spotkanie naukowe. Następnie słowa powitania skierował pod adresem Dziekana Wydziału Prawa ks. doc. dr hab. Juliana Kałowskiego i Pracowników naukowo-dydaktycznych tegoż wydziału, Przedstawicieli Wydziału Prawa Kanonicznego KUL na czele z ks. doc. dr hab. Marianem Stasiakiem, Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie na czele z ks. prof. dr hab. Tadeuszem Pieronkiem, Przedstawicieli Wydziałów Papieskich z Warszawy, Wrocławia i Poznania, Przedstawicieli diecezjalnych i zakonnych Seminarium duchownych, Pracowników kurii biskupich i trybunałów kościelnych, świeckich obojga płci.

Wybrany w ubiegłym roku Przewodniczący Sekcji Kanonistów ks. prof. T. Pawluc wyraził następnie słowa podziękowania i wdzięczności za trud i pracę dla dobra kanonistyki ks. prof. dr hab. Wojciechowi Góralskiemu, który w latach 1982—1987 przewodniczył tej Sekcji. Przewodniczący zapoznał również uczestników z pismem ks. kard. F. Macharskiego w którym wyraził słowa uznania za tak pożyteczne i twórcze podkreślenie rocznic.

Dalej ks. prof. T. Pawluc przedstawił krótko program i tematykę sympozjum oraz dokonał zagajenia. Uwydatnił w nim, że Pontyfiikat Jana Pawła II może być z różnych stron rozpatrywany, ale kanoniści chcą spojrzeć na niego w aspekcie prawnym, a więc od strony papieskiej działalności ustawodawczej. Wywarło ono wpływ, podobnie jak nauka Vaticanum II, na pogłębienie świadomości Kościoła i for-

mację kościelną wiernych. Jest ono podstawą życia Kościoła, instrumentem, który dostarcza bodźców do życia prawdziwie chrześcijańskiego zarówno w wymiarze społecznym jak i indywidualnym. Ustawodawstwo kościelne jako podstawowa ochrona i źródło jedności wiernych, musi być na nowo odczytywane i pogłębiane, ale też w części dynamicznej czyli reformowalnej musi być konfrontowane z życiem. W tego rodzaju zadaniach mają swój udział kanoniści.

Słowo wstępne wygłosił ks. prof. H. Juros Rektor ATK. Powitał wszystkich uczestników sympozjum oraz przeprosił za wszelkiego rodzaju niedogodności. Wyraził również uznanie i podziękował ks. prof. Pawlukowi za serce i trud włożony w tak starannie przygotowane sympozjum. Kanoniści — stwierdził ks. Rektor — spotykają się z okazji 10-lecia Pontyfikatu i 5-lecia nowego Kodeksu. Spotykają się nie tylko dlatego, by uczcić świątecznie rocznice, ale przede wszystkim po to, aby poprzez refleksję intelektualną zastanowić się nad tymi zdarzeniami. Z jednej strony wydaje się, że wielu ludzi w związku z Pontyfikatem Jana Pawła II, stawia sobie praktyczne pytania, czy obraz Kościoła po 10-latach jest tym samym Kościołem, który był u początku tego Pontyfikatu? Czy duszpasterski charakter licznych pielgrzymek papieskich rzutuje retrospektywnie i prospektywnie na przepisy kościelne (pod kątem eklesjalnym i prawnym)? Z drugiej strony 5-lecie Kodeksu, kontynuował ks. prof. H. Juros, jest właściwym momentem zastanowienia się nad recepcją nowego prawa. W tym kontekście wspominał Mówca o sympozjum odbytym niedawno w Bonn, którego był organizatorem i prelegentem wraz z ks. prof. R. Sobańskim na temat recepcji norm etycznych i kanonicznych. Na kanwie dokonanej tam refleksji, stwierdził ks. prof. H. Juros, podpada to, że prawo kanoniczne zdaje się nie odgrywać żadnej roli w teologii moralnej. Mało kto cytuje prawo, nie korzysta się z opracowań kanonistycznych. Ponadto zauważa się teologizację prawa. Prawo rozumie swój przedmiot bardzo szeroko, do tego stopnia, że uważa, iż jest refleksją wszelkiej normatywności życia chrześcijańskiego, co powoduje wywłaszczanie teologii moralnej z jej pola problemowego. Przy takiej tendencji rozwojowej kanonistyki — stwierdził ks. Rektor — może dojść do niebezpiecznego zawłaszczenia normatywności etycznej. Rzucając powyższe problemy do dyskusji życzył owocnych i bogatych w naukową refleksję, dającą nowe stymulacje, obrad oraz przeprosił, że niestety nie może wziąć udziału w dalszej części sympozjum.

Wygłoszone zostały następnie 3 referaty, które tutaj tylko króciutko zostaną zaakcentowane ze względu na całościowy tekst zamieszczony w tym samym numerze Prawa Kanonicznego.

Autorem referatu *Ustawodawstwo Jana Pawła II* był ks. prof. Edward Szafrowski. Zaczął od przypomnienia uprzedniej działalności osoby Jana Pawła II, która przejawiała się w synodzie diecezjalnym i prowincjalnym Kościoła krakowskiego. Prelegent nadmienił również na

wstępie, że referat z konieczności będzie miał charakter relacji. Nawiązując do wystąpienia Ks. Rektora Junosa, wskazał na trudności techniczne w znalezieniu właściwego kryterium, które z dokumentów papieskich mają charakter prawny, a które teologiczno-etyczny. Zebrane dokumenty ustawodawstwa Jana Pawła II zostały przez Prelegenta usystematyzowane według ksiąg Kodeksu, który jest najważniejszym dokumentem i w znacznym stopniu osobistym dziełem Papieża. Ks. prof. Szafronowski zaznaczył, że nie znalazł żadnego dokumentu do księgi V, czyli o Dobrach Kościoła. Prelegent wyliczył i krótko scharakteryzował 66 różnych dokumentów uwzględniając stan prawny do końca 1987 roku. W zakończeniu podkreślono, że przegląd materiału prawnego pozwala wystarczająco zorientować się, co zostało podjęte bądź bezpośrednio przez Papieża, bądź z jego inicjatywy, czy też potwierdzone jego autorytetem.

Drugi referat zatytułowany *Kodeks Jana Pawła II — po pięciu latach od wejścia w życie* — wygłosił ks. doc. dr hab. Marian Stasiak z KULu. Na wstępie zaznaczył, że trudno jest oceniać Kodeks z 1983 roku, ponieważ kwestią naczelną są kryteria według których można jej dokonać. Pewien klucz do oceny daje przyjęcie kodeksu, stąd Prelegent odniósł się do porównania przyjęcia Kodeksu z 1917 r. i obecnego. Mówiąc o ostatnim Kodeksie podkreślił antyjurydyczny, wybitnie pastoralny charakter dyskusji soborowej, która nie sprzyjała reformie prawa. W rzeczywistości ten trudny czas zmian świadomości Kościoła, okazał się również mimo niesprzyjającego klimatu, czasem rozwoju kanonistyki. Dokonała ona ogromnego wysiłku, by uporać się z niesprzyjającym prądem antyjurydyzmu oraz przełożenia na język prawny myśli odnowy soborowej. Ks. doc. Stasiak stwierdził, że nowe prawo odpowiada zasadniczym założeniom odnowy. Są w nim jeszcze zagadnienia niedopracowane, ale one wynikają głównie z tego, że teologia nie uporała się jeszcze z nimi. W świetle kodeksu na podkreślenie zasługuje dowartościowanie wiernych świeckich. Prawa i obowiązki świeckich stanowią wielką kartę Kościoła. Jest również w Kodeksie promocja kobiety. Zaskakująca — plus jest aplikacja prawa o Słowie Bożym. Kodeks też daje duże możliwości ustawodawstwu partykularnemu. Prelegent dalej wskazał na pewne mankamenty tego dokumentu. Jest w nim podwójna eklezjologia, wątpliwości i niejasności budzi *potestas sacra*. Zabrakło dowartościowania rodziny. Bardzo nieudana jest, zdaniem ks. doc. Stasiaka, księga VII. Prelegent także na tle kodeksu wyraził opinię na temat kanonistyki polskiej. Podkreślił niedostateczność metodologii w pracach kanonistów, trudności z rozstaniem się z dawną eklezjologią. Odnotował też brak zainteresowania kanonistyką wśród ludzi świeckich. Wskazał natomiast na ożywioną działalność Konferencji Episkopatu Polski, jako ustawodawczego organu prawa partykularnego. Podsumowując całość rozważań Prelegent zaakceptował walory nowego Kodeksu i konieczność jego interpretacji w świetle i duchu soborowym.

Administracyjne usunięcie lub przeniesienie proboszcza to ostatnia prelekcja ks. prof. dr hab. Tadeusza Pieronka w ramach sympozjum. Wprowadzenie zawierało krótki rys historyczny postępowania w tym względzie aż do obecnego Kodeksu oraz zwrócono uwagę, że normy o dwóch specjalnych procesach administracyjnych usuwania i przeniesienia proboszczów są zespołem norm, które winny być zachowane przez Biskupa wydającego taki dekret. Postępowanie to przede wszystkim ma na uwadze ochronę pozycji i praw proboszcza zanim jeszcze taki dekret zostanie wydany. Najpierw Prelegent podkreślił, że procedura usunięcia proboszcza nie ma charakteru dyscyplinarnego, ani karnego. Wskazał w niej na kompetentną władzę w tym względzie, umotywowane przyczyny (nie są one wyliczone taksatywnie) i na potrzebę udziału dwóch proboszczów z zespołu ustanowionego na propozycję Biskupa przez Radę kapłańską. Postępowanie administracyjne usunięcia proboszczów może być trojaki, w zależności od sposobu zachowania się proboszcza: 1) proboszcz może zrezygnować, 2) może nie udzielić odpowiedzi, 3) może zdecydować się na obronę. Elementem wspólnym tych postępowań jest zawsze dyskusja przed propozycją rezygnacji, którą biskup diecezjalny kieruje do zainteresowanego proboszcza. Wskazał również na rozbieżne opinie autorów, czy parafia po dekreście usunięcia, a w czasie trwania rekursu wakuje, czy nie. Dalej ks. prof. T. Pieronek omówił procedurę przeniesienia proboszcza o charakterze administracyjnym (może też mieć charakter karny). Bliżej została omówiona sytuacja, gdy rozpoczyna się sprawa sponna ze względu na sprzeciw przeniesienia się proboszcza. Uwydatnił też ważkie różnice w procedurze przeniesienia i usunięcia proboszcza. W zakończeniu Referent podkreślił, że w sprawach przeniesienia i usuwania proboszcza należy zachować kanoniczną słuszość mając przed oczyma zbawienie dusz.

Przedstawione referaty stanowiły przedmiot ożywionej dyskusji. Pierwszy zabrał głos ks. prof. Pieronek, który wyraził pewne sugestie, spostrzeżenia i uwagi pod adresem referatu ks. doc. Stasiaka. Nawigując do przyjęcia Kodeksu z 1917 roku zaakcentował, iż wspomniany Kodeks jednak dobrze się przysłużył Kościołowi jako społeczności doskonałej, broniąc go przede wszystkim od zewnątrz. Jest rzeczą charakterystyczną, że po jego promulgacji nastąpiło ożywienie działalności konkordatowej. Natomiast Kodeks z 1983, jakby konsolidował pozycję Kościoła od wewnątrz. Wymaział też wątpliwość, czy prawdziwe jest stwierdzenie ks. doc. Stasiaka, iż zasady przyjęte w nowym kodeksie odpowiadają zasadom odnowy soborowej. Nawigując zaś do dualizmu eklezjologicznego w aktualnym prawie ks. prof. Pieronek uwydatnił, iż cały antyjurystyczny prąd w Kościele posoborowym nie sprzyjał legislacji. Niemniej prawo wyszło obronną ręką i dokonało wysiłku transpozycji eklezjologii na język prawny, co wcale nie oznacza, że dokonała się zmiana w świadomości hierarchii i wiernych świeckich. Odnosnie do kanonistyki polskiej jest zdania, iż Referent podał

mieszczęśliwy przykład, jakoby ustawodawstwo Konferencji Biskupów stanowiło przykład dobrze prosperującego organu. Jest faktem, że wspomniana Konferencja rzeczywiście na gruncie polskim roztrzygała wiele kwestii, ale ze względu na brak oficjalnych publikacji w tym sektorze istnieje bałagan. „Sfera produkcji” jak się wyraził ks. prof. Pieronek, jeszcze o niczym nie stanowi, gdyż prawo nie opublikowane nie istnieje, czyli nie można mówić o ustawodawstwie. Ponadto wyraził zastrzeżenie co do propozycji nozwiazywania problemów spornych na forum sądów cywilnych, gdy tych spraw nie można odnieść do sądów kościelnych.

Ks. prof. Grzywacz zasugerował by nie mówić o dwóch eklezjologiach, lecz o jednej w podwójnym aspekcie, analogicznie jak o modelu człowieka, w aspekcie cielesnym i duchowym. Ponadto odniósł się do prelekcji ks. prof. Pieronka i podkreślił, iż w wielu diecezjach nie ma tego zespołu proboszczów ustanowionego na stałe przez Radę kapłańską zgodnie z kan. 1742 § 1. Wobec powyższego, gdy proboszcz, który ma być usunięty stawia opory i biskup nie omawia tej sprawy z dwoma proboszczami to działa nieważnie. W tej samej kwestii swoje wątpliwości zgłosił także ks. prof. Przekop.

Z kolei O. doc. Zubert zwrócił się do ks. prof. Szafrrowskiego, aby dokonał próby oceny ustawodawstwa Jana Pawła II. Nadmienił też, że powinno się mówić „prawodawstwo”, a nie „ustawodawstwo” Jana Pawła II. Ks. prof. Myrcha zabierając głos w kwestii recepcji obecnego Kodeksu stwierdził, że nie ma on zdecydowanych przeciwników, ale dostrzega się ogólny brak zainteresowania nim. Profesor jest zdania, iż obojętność wobec prawa stanowi jedną z głównych przeszkód recepcji nowego ustawodawstwa. Poważne „dziwolagi” pochodzą zaś od osób próbujących interpretować je bez uprzednio gruntownego poznania prawa.

Następnie głos zabrali Prelegenci odpowiadając na poruszone przez dyskutantów sprawy. Ks. prof. Szafrrowski stwierdził, iż jego referat miał rzeczywiście charakter relacji i prezentowane zwięzłe dokumenty w istocie są uzupełnieniem Kodeksu. Same uzupełnienia jednak niosą i rozwiązują ważne problemy w kanonistyce. Trudno je jednak globalnie oceniać. Co do określenia „ustawodawstwo” czy „prawodawstwo” Profesor przyjmuje zasadę, że ustawodawstwo to jest prawo pisane, natomiast prawodawstwo mieści w sobie zarówno prawo pisane jak i niepisane.

Ks. doc. Stasiak podziękował za przychylne przyjęcie referatu oraz za sugestie i uzupełnienia.

Ks. Prof. Pieronek odnosząc się do wypowiedzi ks. prof. Grzywacza i ks. prof. Przekopa zwrócił uwagę, iż należy odróżnić przy usunięciu proboszcza dekret niesprawiedliwy od nieważnego. Należy również zwrócić uwagę, jaka jest postawa proboszcza. Istotnie do ważności działania biskupa, zgodnie z kan. 1745, gdy proboszcz podważa

przyczyny podane przez biskupa, winien między innymi sprawę ponownie rozważyć wraz z proboszczami i wreszcie zdecydować, czy proboszcza należy usunąć czy nie. Zupełnie jest inna sytuacja, gdy proboszcz nie posłużył się instrumentem obrony. Nawet po dekrete ma prawo do zaskarżenia go według ogólnych zasad dotyczących rekursu hierarchicznego.

Po wyczerpaniu listy dyskutantów przewodniczący obrad ks. prof. Pawluk w kontekście dyskusji stwierdził, że jest wiele kwestii, które wymagają przemyśleń i dopracowań. W ramach wolnych wniosków Przewodniczący zapoznał jeszcze uczestników z sugestią ks. kard. Macharskiego w związku z VI Kongresem Teologów w 1989 roku, który podejmuje temat chrześcijańskiej spuścizny Wschodu. Propozycją kard. Macharskiego jest, by również Sekcja Kanonistów włączyła się w ten Kongres prezentując dorobek prawny Wschodu. Stąd ks. prof. Pawluk poprosił o ewentualne sugestie tematów, które należałoby podjąć na jesiennym sympozjum Sekcji. Ks. prof. Przekop zaproponował następujące: 1) Sobór powszechny a sobór Kościoła wschodniego, 2) katolicy wschodni w diecezjach łacińskich według Kodeksu Jana Pawła II, 3) kodyfikacja wschodnia. Postulowano również, żeby na prelegenta zaprosić kogoś z Kościołów wschodnich.

Następnie O. doc. Zubert poinformował i zaprosił na sympozjum poświęcone problematyce prawa zakonnemu, które odbędzie się na KUL w dniach 5–6 października 1988 roku.

Sympozjum zostało zakończone krótkim wystąpieniem ks. prof. Pawluka, w którym złożył podziękowanie prelegentom, dyskutantom i wszystkim uczestnikom spotkania.

ks. Henryk Stawniak SDB